

JAVASLAT

Dr. Szilády Zoltán természettudós munkássága
a Pomázi Települési Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Könczöl Dánielné
Ozori Magdolna

Kelt: Pomáz, 2024. április 14.

a javaslattevő aláírása:

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve, címe:

Pomáz Barátai Társaság 2013 Pomáz, Luppya Vidor utca 2.

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: *Könczöl Dánielné*

Levelezési cím: [REDACTED]

Telefonszám: [REDACTED]

E-mail cím: [REDACTED]

Név: *Ozorai Magdolna*

Levelezési cím: [REDACTED]

Telefonszám: [REDACTED]

E-mail cím: [REDACTED]

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: ***Dr. Szilády Zoltán természettudós munkássága***

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása: (csak egy jelölhető)

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	
-

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: *Pomáz*

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési

a javaslattevő aláírása:

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

dr. Szilády Zoltán (1878-1947) természettudós munkássága

Szilády Zoltán 1878-ban született Budapesten Szilády Béla és Vályi Ida gyermekeként. Apja kereskedő volt. A budapesti református gimnáziumban tanult, majd a természettudományok tanárként végzett a budapesti tudományegyetemen. Kezdetben budapesti középiskolákban tanított. Életének mintegy másfél évtizede, valamint rokoni szálak fűzték Pomázhoz, Ugyanis ő Mares Vencel dédunokája, Judit lányának unokája volt. Személyében egy nagyívű életpályának lehetünk tanúi.

Szilády Zoltán olyan neves családnak a tagja volt, ahonnét többek közt - a 19. század folyamán -, olyan tudós, mint Szilády Áron irodalomtörténész, nyelvész, a keleti nyelvek tudós ismerője származott. A fiatalabb unokatestvér, Szilády Zoltánt, a nagy elődök tudományos elkötelezettsége is ösztönözhetette pályáján. Természettudomány tanári végzettségéből adódóan - ami magában foglalta a botanikán és a zoológián kívül a földrajzot, a csillagászatot és a néprajzot is -, igen gazdag és színes életművet hagyott az utókorra.

Doktorálása után, 1901-ben kinevezték a nagyenyedi Bethlen-kollégium természettudomány tanárává. 1902-ben megnősül, feleségül veszi a főgimnázium igazgatójának Váró Ferencnek lányát, Váró Jolánt. Ez az időszak döntő befolyással volt szellemi magatartására és tudományos pályájára, rajongásig megszerette Erdélyt. Sokirányú érdeklődésére és széles látókörére jellemzően, a nagyenyedi Bethlen Kollégium könyvtárának anyaga segítségével kutatta és tanulmányban foglalta össze a természettudományos oktatás kezdeteit az ott tanító nagy elődök: Apáczai Csere János, Pápai Páriz Ferenc, Tőke István munkássága alapján. A természettudományos tantárgyak népszerűsítésére iskolájában szabadiskolát is szervezett.

Ehhez az időszakhoz köthető Áprily Lajoshoz fűződő barátsága, aki később még itt Pomázon is meglátogatta.

1908-ban Apáthy István a kolozsvári Tudományegyetem zoológia professzorának biztatására az állatok háztartástana tárgy köréből magántanári képesítést szerzett az említett egyetemen. 1919-21-ben a Szegedre menekült kolozsvári egyetemen az állattan helyettes tanárává nevezték ki. 1922-től a M. Nemzeti Múzeum állattárába nyert kinevezést múzeum őri rangban, mint a Diptera-gyűjtemény kezelője, később igazgatóőr, majd címzetes múzeumigazgató beosztásban.

Tudományos folyóiratszerkesztői tevékenysége jelentős - 1912-1922 közt szerkesztette az Állattani Közleményeket, 1923-1926 közt pedig kiadta a Biologica Hungarica című szakfolyóiratot. Írt több természettudományi tankönyvet középiskolások számára.

1925-ben őt bízták meg az 1914-ben beindult debreceni Tisza István Tudományegyetem állattani tanszékének szervezésével. 1928-ig itt is dolgozott megbízott előadóként.

1928-29-ben kutatóútra ment Bulgáriába, később kutatásokat végzett Nápolyban a Stazione Zoologica-n.

Néprajzi gyűjtésének középpontjában Erdély állt. Kereste a kapcsolatot a székelyek eredete és Bulgária néprajza között. Jelenleg is Bulgária egyik legjobb ismerőjeként tartja számon a szakirodalom. Néprajzi cikkei elsősorban a Néprajzi Értesítőben jelentek meg.

a javaslattevő aláírása:

Fő kutatási területe a rovartan, azon belül is a legyek rendszertana és anatómiája volt. Az Anophthalmus siladyi légyfaj azonosítása és leírása az ő nevét őrzi. Ebben a témában is tett közzé tudományos írásokat.

Az Alföldi Közművelődési Egyesület /1925-48/ pomázi fiókja rendszeresen szervezett ismeretterjesztő előadásokat az iskola nagytermében, aminek gyakran volt előadója. 1932-35 közt a Természettudományi Társaság Állattani Szakosztályának alelnöke, 1927-1932, továbbá 1935-1941 közt intézőbizottsági tagja volt. Elnöke volt a Bartha Miklós Társaság természettudományi szakosztályának. Tudományos folyóiratszerkesztői tevékenysége jelentős. Tagja volt a lengyel-magyar kapcsolatok ápolását célul tűző Magyar Mickiewicz Társaságnak

A II. világháború alatt, 1944-ben mikor a múzeumi értékek a közeledő orosz front által veszélybe kerültek a Nemzeti Múzeum vezetése menteni próbálta az értékeket. Így Szilády Zoltán a légygyűjteményt, illetve annak szakkönyvtárát vitte pomázi házába. majd a front megérkezésekor a gyűjtemény a házban maradt. Szilády Zoltán Németországba menekült, a Lipcse közeli Grosspösnaban halt meg 1947. április 17-én.

Írásaiban Pomáz az 1930-as években jelenik meg. Feltehetően vonzotta őt a két háború közti járási központ Pomáz pezsgő szellemi élete, különleges klimatikus adottságai. 1934-ben ment nyugdíjba és eladva budapesti házát, 1938-ban Pomázra költözött. Ittléte jelentősen gazdagította a helyi kulturális életet. Szilády Zoltán, akinek sokrétű érdeklődése, a jelentős élményanyag, amit kutató útjain szerzett, és élvezetes előadásmódja sok hallgatót vonzott ezekre az estekre. Néhai Tregele Kálmán dr. (1917-2011) geológus - akkor egyetemi hallgató - sok évtized távlatából is elragadtatással emlékezett vissza ezekre az alkalmakra.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Szakíróként Szilády Zoltán széles körben ismert, megannyi és jelentős, mindenekelőtt állattani munkája - tanulmánya - jelent meg, nehezen számolhatók össze tankönyvei is. Foglalkozott általános faunisztikai és ökológiai problémákkal, a néprajz és élettudományok történetével. Szilády Zoltán a tudomány más területein, s különösen a történelemben és a néprajzban tett „kirándulásainak” maradandó értéke van. Életének mintegy másfél évtizede kötődik Pomázhoz, valamint többszörösen rokoni szálak fűzték a pomázi Mares családhoz. Személyében egy nagyívű életpályának lehetünk tanúi. Háza a mai Bem utca – Vasvári Pál utca sarkán volt.

a javaslattevő aláírása:

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források stb.)

Források:

- *GJÍURGV ALEXANDER: Szilády Zoltán természettudós (1878-1947) — Bulgária sokoldalú leírója*
- *Növényvédelem, 1991 (27. évfolyam, 1-12. szám)1991-06-01 / 6. szám AMERIKAI AK GYAPJASPILLE ÁLLOMÁSA BUDAPESTEN AZ 1926-34. ÉVEKBEN Dr. Mihályi Ferenc Természettudományi Múzeum Állattára,*
- *Szilády Zoltán: Áprily felfedezése Debreceni Szemle 1927. szeptember 7. sz. 423.*
- <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/sz/sz26594.htm>
- *Természettudományi Közlöny 1900 (32. évfolyam, 365-376. füzet)1900-01-10 / 365. füzet*
- *Budapesti Hírlap, 1900. november (20. évfolyam, 300-329. szám)1900-11-20 / 319. szám*
- <https://tudosnaptar.kfki.hu/localhost/egyen.php?namenev=szilady>
- *Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990 (MEK)*
- *Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái (MEK)*
- *Révai nagy lexikon (MEK)*
- *Nagy Ferenc: Magyar Tudóslexikon A-tól Zs-ig (BETTER - METESZ - OMIKK)*
- *Szilády Zoltán (Wikipédia)*
- *Fogarasi Annamária: Bethlen Gábor Kollégium, Nagyenyed, Románia (Természet Világa)*
- *Csiki Gábor: A Bethlen-Főiskola gyűjteményei különös tekintettel a természettudományokra (MEK - PDF)*
- *Bába Károly, Gallé László: A Tisza-völgy zoológiai kutatásának története (Állattani Közlemények - PDF)*
- *Körmöczi János: Fizikusnapok (Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság - PDF)*
- *Szilády Zoltán: Fizika a Bethlen-kollégiumban és az első magyarországi kísérleti fizika, Tőke István (elh. 1768) munkája (MEK - PDF)*
- *Szilády Zoltán: A Balaton-part ősi állatszigei, a tihanyi állatvilág (Tudomány-technika – Huszadik század)*
- *Protestáns Szemle, 1932 Kritikai Szemle*
- <http://www.europainstitut.hu/index.php/17-begegnungen/103-begegnungen02peykovska>
- *Honismeret, 1995 (23. évfolyam) ÉVFORDULÓK Udvarhelyi Nándor: Kétszázötven esztendeje született Benkő Ferenc*
- http://apathy.kmei.ro/apathy_files/add_files/Nagy_Nandor_Apathy_Istvanrol.pdf
- *Földrajzi közlemények 1931.V. Magyar Földrajzi Társaság hírei Kirándulások: 1931. június 14. A pomázi plató, Oszolytető és Csobánka*
- *Ujság, 1926. április (2. évfolyam, 74-97. szám)1926-04-10 / 80. szám*
- *Ujság, 1932. november (8. évfolyam, 246-269. szám)1932-11-20 / 261. szám*
- *Ujság, 1925. október (1. évfolyam, 67-93. szám)1925-10-06 / 71. szám*
- *Szózat, 1924. április (6. évfolyam, 76-93. szám)1924-04-26 / 93. szám*
- *Szózat, 1925. május (7. évfolyam, 98-122. szám)1925-05-14 / 108. szám*
- *Szózat, 1922. augusztus (4. évfolyam, 174-199. szám)1922-08-01 / 174. szám*

a javaslattevő aláírása:

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe (ha van):

.....

Kelt: Pomáz, 2024. április 14.

a javaslattevő aláírása:

III. KÖTELEZŐ MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet: Fényképek

dr. Szilády Zoltán, nagyenyedi
Bethlen Kollégium tanára

Dr Szilády Zoltán pomázi háza a Bem utcában

A Magyar Rovartani Társaság látogatása az amerikai gyapjaspille állomásán Budapesten, 1931-ben.
Állnak: Horváth Géza, Újhelyi József, Sztreda Rezső, Wendell F. Sellers, Uhrík Nándor, Váró Jolán, Szilády Zoltán, Philip B. Dowden, Kadocsa Gyula, Szabó-Patay József, Bakó Gábor. Guggol: Csiki Ernő

a javaslattevő aláírása:

Sor száma	Éve és napja		A megkereszteltnek			Szülők neve, vallása, állapota	Lak hely a ház számával	Kereszt-atyák s anyák neve, állapota	Keresztelő lelkész neve
	a születésnek	a keresztelésnek	Neve	N e m 'e	Törvényszék				
				fi	nő	Ágybólsága			
312	1878. május 21.	Jún. 10.	Zoltán.	1.	1.	—	Szilády Zoltán és Keresztény Vágyi Zoltán anyja.	Kecskemén a. 13. 4. Juhász Mihály, főtörzserő. Mayer Péter, anyja. Paulina fűtő. Domby Paulina. Székely István. Dr. Trinszky Károly. Székely Mihály. Kócskócs Paulina.	Török Pál s. de. Csécs.

Szilády Zoltán születési anyakönyve 1878. május 21

3 sz. melléklet: - Hungarikum törvénynek való megfeleltetés

Szakíróként Szilády Zoltán széles körben ismert, hiszen megannyi és jelentős, mindenekelőtt állattani munkája - tanulmánya - jelent meg, nehezen számolhatók össze tankönyvei is. Nem új az sem, hogy foglalkozott általános faunisztikai és ökológiai problémákkal, a néprajz és élettudományok történetével. Szilády Zoltán a tudomány más területein, s különösen a történelemben és a néprajzban tett „kirándulásainak” maradandó értéke van. Ennek ellenére a természettudós elismerése - legalábbis eddig - szűk szakmai keretekben mozgott. Méltatói között elsősorban Dudich Endre (1895-1971) akadémikus (1932), a Magyarország állatvilágának rendszeres föltárására irányuló program kidolgozója, a későbbi Kossuth-díjas (1957) említendő.

A fenti mellékleteket csatoltam:

Név	Típus	Méret
 Szilády_Zoltán.jpg	JPG fájl	40 KB
 Szilády_haz.jpg	JPG fájl	779 KB
 Szilády Zoltan_szül_akv.jpg	JPG fájl	346 KB
 1931_Rovartani Társaság.jpg	JPG fájl	122 KB

Kelt: Pomáz, 2024. április 14.

a javaslattevő aláírása:

3. sz. melléklet az Pomázi Települési Értéktárba való javaslattételhez:

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT*

Alulírott hozzájárulunk, hogy az általunk készített és lentebb felsorolt a

„Dr. Szilády Zoltán természettudós munkássága”

című települési értéktárba való javaslattételhez, illetve a lentebb *csatolt Dokumentumokat és fényképeket* a **Pomázi Települési Értéktár Bizottság**, (valamint a Pest Megyei Értéktár vagy ahhoz kapcsolódó intézmény, szervezet) korlátlanul, bármikor térítés- és díjmentesen felhasználhassa, nyilvánossá tegye a helyi értékek adminisztrációja, archiválása, dokumentálása és népszerűsítése céljából.

Kelt: Pomáz, 2024. április 14.

** A hozzájáruló nyilatkozat nem visszavonható!*

a javaslattevő aláírása: